Repertoriul jurisprudenței

CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL
NILS WAHL
prezentate la 21 aprilie 2016 [1]

Cauza C-221/15

Openbaar Ministerie
împotriva
Etablissements Fr. Colruyt NV
[cerere de decizie preliminară formulată de

hof van beroep te Brussel (Curtea de Apel din Bruxelles, Belgia)]

„Directiva 2011/64/UE — Accize aplicabile tutunului prelucrat — Prețul de vânzare cu amănuntul al tutunului prelucrat — Timbru fiscal — Prețuri minime — Libera circulație a mărfurilor — Restricții cantitative — Articolul 101 TFUE”

1. După patru decenii de la introducerea primei directive privind armonizarea accizelor pe produsele din tutun prelucrat [2] poate fi oarecum surprinzător că dispozițiile prevăzute de cea mai recentă directivă în această materie [3] încă mai necesită interpretarea Curții de Justiție.

2. Totuși, după cum dovedesc întrebările adresate de instanța de trimitere, compatibilitatea cu dreptul Uniunii a măsurilor naționale care reglementează stabilirea prețurilor produselor din tutun pe piața internă continuă să prezinte dificultăți și să necesite clarificări. Aceste dificultăți privesc nu numai dispozițiile directivei menționate anterior, ci și aplicabilitatea în privința acestor măsuri naționale a normelor Uniunii privind libera circulație a mărfurilor și libera concurență.

3. În prezenta procedură, se solicită Curții să precizeze dacă o reglementare națională precum cea în discuție în litigiul principal este compatibilă cu articolul 15 alineatul (1) din Directiva 2011/64, cu articolul 34 TFUE și cu articolul 101 TFUE coroborat cu articolul 4 alineatul (3) TUE.

I – Cadrul juridic

A – *Directiva 2011/64*

4. Directiva 2011/64 este o codificare a trei directive anterioare privind impozitele pe produsele din tutun prelucrat [4].

1 — Limba originală: engleza.

2 — Această directivă a fost Directiva 72/464/CEE a Consiliului din 19 decembrie 1972 privind alte impozite decât impozitele pe cifra de afaceri care afectează consumul de tutun prelucrat (JO L 303, p. 1).

3 — Directiva 2011/64/UE a Consiliului din 21 iunie 2011 privind structura și ratele accizelor aplicate tutunului prelucrat (denumită în continuare „Directiva 2011/64”) (JO L 176, p. 24).

4 — Directiva 92/79/CEE a Consiliului din 19 octombrie 1992 privind apropierea taxelor la țigări (JO L 316, p. 8, Ediție specială, 03/vol. 11, p. 180), Directiva 92/80/CEE a Consiliului din 19 octombrie 1992 privind apropierea taxelor pe tutunul prelucrat, altul decât pentru țigarete (JO L 316, p. 10, Ediție specială, 03/vol. 11, p. 182) și Directiva 95/59/CE a Consiliului din 27 noiembrie 1995 privind alte impozite decât impozitele pe cifra de afaceri care afectează consumul de tutun prelucrat (JO L 291, p. 40, Ediție specială, 09/vol. 2, p. 5).

5. Considerentele (3), (9) și (10) ale Directivei 2011/64 au următorul cuprins:

„(3) Unul dintre obiectivele Tratatului privind Uniunea Europeană este de a menține o uniune economică ale cărei caracteristici să fie similare cu cele ale unei piețe interne, în cadrul căreia există o concurență sănătoasă. În ceea ce privește tutunul prelucrat, realizarea acestui obiectiv presupune ca aplicarea taxelor privind consumul de produse în acest sector în statele membre să nu producă condiții de denaturare a concurenței și să nu împiedice libera lor circulație în cadrul Uniunii.

[…]

(9) În ceea ce privește accizele, armonizarea structurilor trebuie să conducă în special la concurență loială între diferitele categorii de tutun prelucrat care aparțin aceleiași grupe și care să nu fie denaturată de efectele induse de impozitare și, în consecință, la deschiderea piețelor naționale ale statelor membre.

(10) Necesitățile imperative ale concurenței implică un sistem de formare liberă a prețurilor pentru toate grupele de tutun prelucrat.”

6. În conformitate cu articolul 1 din Directiva 2011/64, acest instrument stabilește principiile generale pentru armonizarea structurii și a ratelor accizei care se aplică tutunului prelucrat în statele membre.

7. Articolul 15 alineatul (1) din Directiva 2011/64 prevede:

„Producătorii sau, dacă este cazul, reprezentanții sau agenții lor autorizați din Uniune și importatorii de tutun din țările terțe sunt liberi să determine prețul maxim de vânzare cu amănuntul pentru fiecare dintre produsele lor și pentru fiecare stat membru în care se introduc produsele în cauză în vederea consumului.

Primul paragraf nu poate împiedica în niciun fel punerea în aplicare a sistemelor legislative naționale în ceea ce privește controlul nivelurilor de preț sau respectarea prețurilor impuse, cu condiția ca acestea să fie compatibile cu legislația Uniunii.”

B – *Dreptul belgian*

8. Articolul 7 alineatul 2bis punctul 1° din Wet 24 januari 1977 betreffende de bescherming van de gezondheid van de gebruikers op het stuk van de voedingsmiddelen en andere producten (Legea din 24 ianuarie 1977 privind protecția sănătății consumatorilor în ceea ce privește produsele alimentare și alte produse [5], denumită în continuare „legea în discuție”) prevede:

„Este interzis să se facă publicitate pentru tutun, produse pe bază de tutun și produse similare, denumite în continuare produse din tutun, precum și să se facă sponsorizare prin intermediul acestora.

Se consideră drept publicitate și sponsorizare orice comunicare sau acțiune care vizează, direct sau indirect, promovarea vânzării, indiferent de locul, de suportul sau de tehnicile utilizate.”

5 — *Moniteur belge*, 8 aprilie 1977, p. 4501.

II – Situația de fapt, procedura și întrebările preliminare

9. Etablissements Fr. Colruyt NV (denumit în continuare „Colruyt”) exploatează în Belgia o rețea de supermarketuri.

10. Potrivit instanței de trimitere, Colruyt a vândut diverse produse din tutun la un preț unitar inferior prețului indicat pe timbrul fiscal aplicat de către producător sau importator, a aplicat atât o reducere generală temporară, cât și o reducere în funcție de cantitate la unele produse din tutun și a oferit o reducere generală membrilor unor mișcări de tineret. Openbaar Ministerie (Ministerul Public) a considerat că, procedând astfel, Colruyt a încălcat reglementarea în discuție întrucât, printre altele, vânzarea produselor din tutun la un preț inferior prețului indicat pe timbru constituie o acțiune care vizează, direct sau indirect, promovarea vânzării acestor produse.

11. Ca urmare a constatării de către correctionele rechtbank te Brussel (Tribunalul Penal din Bruxelles) a existenței unei încălcări, cauza a fost atacată cu apel în fața hof van beroep te Brussel (Curtea de Apel din Bruxelles).

12. În fața acestei instanțe, Colruyt a susținut că interdicția aplicării unor prețuri de vânzare cu amănuntul inferioare prețurilor indicate pe timbrul fiscal este incompatibilă cu dreptul Uniunii, în special cu articolul 15 alineatul (1) din Directiva 2011/64, cu articolul 34 TFUE și cu articolul 101 TFUE coroborat cu articolul 4 alineatul (3) TUE.

13. Având îndoieli cu privire la interpretarea acestor dispoziții, instanța de trimitere a decis să suspende procedura și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) Articolul 15 alineatul (1) din Directiva 2011/64/UE coroborat sau necoroborat cu articolele 20 și 21 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene din 7 decembrie 2000 se opune unei dispoziții naționale care obligă comercianții cu amănuntul să respecte prețuri minime interzicându-le să aplice pentru produsele din tutun un preț inferior prețului pe care producătorul/importatorul l-a menționat pe timbrul fiscal?

2) Articolul 34 TFUE se opune unei dispoziții naționale care obligă comercianții cu amănuntul să respecte prețuri minime interzicându-le să aplice pentru produsele din tutun un preț inferior prețului pe care producătorul/importatorul l-a menționat pe timbrul fiscal?

3) Articolul 4 alineatul (3) [TUE] [6] coroborat cu articolul 101 TFUE se opune unei dispoziții naționale care obligă comercianții cu amănuntul să respecte prețuri minime interzicându-le să aplice pentru produsele din tutun un preț inferior prețului pe care producătorul/importatorul l-a menționat pe timbrul fiscal?”

14. Au prezentat observații scrise Colruyt, guvernele belgian, francez și portughez, precum și Comisia. Colruyt, guvernele belgian și francez și Comisia au prezentat observații orale în ședința care a avut loc la 17 februarie 2016.

6 — Hof van beroep te Brussel (Curtea de Apel din Bruxelles) face trimitere la articolul 4 alineatul (3) TFUE, lucru pe care îl considerăm a fi o simplă greșeală de redactare, întrucât dispoziția menționată nu este relevantă pentru această întrebare.

III – Analiză

A – *Admisibilitate*

15. Guvernele belgian și francez contestă admisibilitatea cererii de decizie preliminară pentru două motive: acestea susțin, pe de o parte, că întrebările privesc dispoziții de drept al Uniunii care nu sunt relevante pentru litigiul principal și, pe de altă parte, că hof van beroep te Brussel (Curtea de Apel din Bruxelles) nu a furnizat informații suficiente cu privire la contextul factual și juridic al litigiului principal.

16. Aceste argumente nu ne conving.

17. În primul rând, nu credem că dispozițiile Uniunii la care a făcut trimitere hof van beroep te Brussel (Curtea de Apel din Bruxelles) pot fi considerate ca fiind lipsite de relevanță pentru litigiul principal. Această instanță solicită să se stabilească dacă dispoziția națională despre care se presupune că ar fi fost încălcată de Colruyt este compatibilă cu dreptul Uniunii. În mod evident, dacă o astfel de dispoziție ar fi incompatibilă cu dreptul Uniunii, nu s-ar putea aplica Colruyt nicio sancțiune penală pentru încălcarea acestei dispoziții. Trebuie să subliniem, în acest context, că dispozițiile naționale penale care prevăd sancțiuni pentru o conduită permisă sau impusă de normele de drept al Uniunii Europene sau care ar lipsi aceste norme de *efectul lor util* sunt incompatibile cu tratatul [7] și, prin urmare, ar trebui să fie înlăturate de instanța națională [8].

18. În al doilea rând, deși este adevărat că cererea de decizie preliminară ar putea fi descrisă ca fiind succintă, considerăm că elementele furnizate sunt suficiente pentru a răspunde la întrebările preliminare. În consecință, această cerere respectă dispozițiile articolului 94 din Regulamentul de procedură al Curții.

19. Având în vedere cele menționate anterior, excepția de inadmisibilitate este, așadar, neîntemeiată.

B – *Prima întrebare*

20. Prin intermediul primei întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 15 alineatul (1) din Directiva 2011/64 se opune unei măsuri naționale care interzice comercianților cu amănuntul să vândă produse din tutun prelucrat la un preț inferior prețului indicat pe timbrul fiscal aplicat de producător sau de importator.

21. De la bun început, am dori să începem prin a aminti că Directiva 2011/64, ca și predecesoarele sale, urmărește să asigure funcționarea pieței interne și să promoveze concurența sănătoasă prin armonizarea sistemelor de accize aplicate de statele membre în cazul produselor din tutun. Considerentul (3) al Directivei 2011/64 prevede că realizarea acestor obiective presupune ca aplicarea taxelor privind consumul de tutun prelucrat să nu producă condiții de denaturare a concurenței și să nu împiedice libera lor circulație în cadrul Uniunii.

22. Acestea fiind spuse, vom examina acum compatibilitatea legii în discuție în lumina dispozițiilor articolului 15 alineatul (1) din Directiva 2011/64.

7 — A se vedea printre altele Hotărârea din 19 martie 2002, Comisia/Italia (C-224/00, EU:C:2002:185), și Hotărârea din 6 martie 2007, Placanica și alții (C-338/04, C-359/04 și C-360/04, EU:C:2007:133).

8 — A se vedea Hotărârea din 28 aprilie 2011, El Dridi (C-61/11 PPU, EU:C:2011:268, punctul 55), și Hotărârea din 29 februarie 1996, Skanavi și Chryssanthakopoulos (C-193/94, EU:C:1996:70, punctul 17).

1. Articolul 15 alineatul (1) primul paragraf din Directiva 2011/64

23. Articolul 15 alineatul (1) primul paragraf din Directiva 2011/64 impune statelor membre să acorde producătorilor sau importatorilor libertatea de a determina prețul maxim de vânzare cu amănuntul pentru tutunul prelucrat. Astfel, această dispoziție asigură că producătorii și importatorii sunt în măsură să concureze prin prețuri, precum și că determinarea bazei de evaluare a accizei proporționale este supusă acelorași norme în toate statele membre [9].

24. Ni se pare că legea în discuție nu prezintă dificultăți în legătură cu această dispoziție. Aceasta le interzice pur și simplu comercianților cu amănuntul să vândă produse din tutun la un preț inferior prețului indicat pe timbrul fiscal. Este important că prețul de pe timbrul fiscal continuă să fie în mod liber determinat de producători sau de importatori, care își păstrează libertatea de a exploata orice avantaj concurențial pe care îl pot avea față de concurenții lor. În consecință, legea în discuție nu aduce atingere dreptului producătorilor sau importatorilor de a-și stabili în mod liber prețul maxim de vânzare cu amănuntul.

25. În ceea ce privește comercianții cu amănuntul, Directiva 2011/64 nu îi menționează deloc, în niciun caz nu prevede pentru aceștia un drept echivalent de a determina liber prețurile. Putem adăuga că această omitere se explică prin obiectivul directivei, care, astfel cum s-a explicat, este de a armoniza accizele și, în consecință, urmărește să asigure importatorilor și producătorilor de produse din tutun condiții echivalente de acces pe piață.

26. Această apreciere pare a fi confirmată de Hotărârea GB-INNO-BM. Măsura națională din cauza respectivă era de fapt aproape identică cu legea în discuție și a fost analizată din perspectiva articolului 5 alineatul (1) din Directiva 72/464, predecesorul articolului 15 alineatul (1) din Directiva 2011/64. În hotărârea sa, Curtea a statuat că o dispoziție națională prin care se impune un preț de vânzare, și anume prețul indicat pe timbrul fiscal, pentru vânzarea către consumator de produse din tutun prelucrat importate sau naționale nu este interzisă, cu condiția ca prețul respectiv (și anume prețul indicat pe timbrul fiscal) să se determine în mod liber de producător sau de importator [10].

27. Cu toate acestea, de la pronunțarea Hotărârii GB-INNO-BM, directiva privind accizele pentru produsele din tutun prelucrat a fost reformată și codificată și o jurisprudență bogată a oferit clarificări privind interpretarea sa. Această jurisprudență s-a preocupat în special de problema măsurilor naționale prin care se impuneau prețuri minime care, la rândul lor, au limitat capacitatea producătorilor sau a importatorilor de a determina în mod liber prețuri maxime. Având în vedere că legea în discuție are ca rezultat, *de facto*, că prețul maxim de vânzare cu amănuntul este același cu prețul minim de vânzare cu amănuntul, considerăm utilă și necesară examinarea acestei legi în lumina acestor evoluții mai recente cu privire la prețurile minime.

28. În Hotărârea Comisia/Grecia, s-a constatat că o măsură prin care prețul minim de vânzare cu amănuntul a produselor din tutun era determinat prin decret ministerial contravine articolului 9 din Directiva 95/59 [un alt predecesor al articolului 15 alineatul (1) din Directiva 2011/64]. Curtea a remarcat că stabilirea unui preț minim prin decret ministerial limita în mod inevitabil libertatea producătorilor sau a importatorilor de a-și stabili prețurile, deoarece acestora li s-a interzis să stabilească un preț maxim de vânzare cu amănuntul inferior celui minim obligatoriu [11].

9 — A se vedea Hotărârea din 4 martie 2010, Comisia/Franța (C-197/08, EU:C:2010:111, punctul 36), și Hotărârea din 19 octombrie 2000, Comisia/Grecia (C-216/98, EU:C:2000:571, punctul 20).

10 — A se vedea Hotărârea din 16 noiembrie 1977, GB-Inno-BM (13/77, EU:C:1977:185, punctul 64).

11 — A se vedea Hotărârea din 19 octombrie 2000, Comisia/Grecia (C-216/98, EU:C:2000:571, punctul 21).

29. Ulterior, în Hotărârea Comisia/Franța, o măsură prin care s-a interzis ca prețul minim de vânzare cu amănuntul pentru produsele din tutun să fie mai mic de 95 % din prețul mediu al produselor din tutun de pe piață a fost de asemenea considerată contrară articolului 9 din Directiva 95/59, ducând la eliminarea concurenței la nivelul prețurilor dintre producători și importatori [12].

30. În ambele cauze, măsurile naționale au avut drept efect limitarea libertății producătorilor și a importatorilor de a stabili prețurile în condiții normale de concurență. Într-adevăr, un preț minim, stabilit fie în mod unilateral de către autoritățile naționale, fie prin raportare la un preț mediu, împiedică în mod inevitabil producătorii să stabilească în mod liber prețurile lor maxime de vânzare cu amănuntul: prețul maxim nu poate fi niciodată mai mic decât cel minim obligatoriu.

31. Jurisprudența menționată anterior ne conduce la concluzia că măsurile care prevăd prețuri minime sunt interzise numai în cazul în care afectează libertatea producătorilor sau a importatorilor de a determina prețuri maxime și, ca urmare, anulează orice eventual avantaj concurențial pe care producătorii sau importatorii îl pot avea față de concurenți.

32. Legea în discuție lasă producătorilor și importatorilor libertatea de a determina prețul maxim de vânzare cu amănuntul și nu aduce atingere capacității acestora de a concura prin prețuri. Pentru aceste motive, concluzionăm că articolul 15 alineatul (1) primul paragraf din Directiva 2011/64 nu se opune unei măsuri precum legea în discuție, prin care unui comerciant cu amănuntul i se interzice să vândă produse din tutun la un preț inferior prețului indicat pe timbrul fiscal aplicat de producători sau de importatori.

2. Articolul 15 alineatul (1) al doilea paragraf din Directiva 2011/64

33. În pofida acestei concluzii, ar trebui să fie menționat faptul că articolul 15 alineatul (1) al doilea paragraf din Directiva 2011/64 prevede că principiul prevăzut la primul paragraf nu împiedică punerea în aplicare a „sistemelor legislative naționale în ceea ce privește controlul nivelurilor de preț sau respectarea prețurilor impuse, cu condiția ca acestea să fie compatibile cu legislația Uniunii”.

34. Astfel cum reiese clar din modul de redactare a acestei dispoziții, al doilea paragraf constituie o derogare de la regula cuprinsă în primul paragraf. În esență, în conformitate cu al doilea paragraf, statele membre sunt autorizate – în anumite condiții – să introducă sau să mențină anumite măsuri naționale care pot avea un impact asupra capacității producătorilor și a importatorilor de a determina în mod liber prețurile maxime pentru produsele din tutun.

35. În principiu, după ce s-a ajuns la concluzia că legea în discuție nu este incompatibilă cu articolul 15 alineatul (1) primul paragraf din Directiva 2011/64, nu ar mai fi necesară reexaminarea legii respective din perspectiva celui de al doilea paragraf al aceleiași dispoziții. Motivul este evident: dat fiind că legea în discuție nu încalcă principiul prevăzut la primul paragraf, este inutil să se stabilească dacă se poate aplica derogarea de la acest principiu.

36. Cu toate acestea, având în vedere că părțile au discutat foarte mult acest aspect și chiar numai pentru motive de exhaustivitate, vom explica motivul pentru care considerăm că legea în discuție nu intră în domeniul de aplicare al articolului 15 alineatul (1) al doilea paragraf din Directiva 2011/64.

37. Această dispoziție privește două categorii de măsuri naționale: cele privind controlul nivelurilor de preț și cele referitoare la respectarea prețurilor impuse.

12 — A se vedea Hotărârea din 4 martie 2010, Comisia/Franța (C-197/08, EU:C:2010:111, punctul 41).

38. În ceea ce privește prima categorie, conform unei jurisprudențe constante, expresia „controlul nivelurilor de preț” se referă *numai* la reglementarea națională cu caracter general care este destinată să împiedice creșterea prețurilor [13]. Această expresie acoperă în principal măsurile generale care vizează limitarea creșterii prețurilor [14].

39. În ceea ce privește această ultimă categorie (respectarea prețurilor impuse), Curtea pare să fi adoptat o interpretare foarte restrictivă. În Hotărârea GB-INNO-BM, Curtea a constatat că dispoziția în cauză permitea statelor membre să impună un preț de vânzare numai cu condiția *ca prețul respectiv să fi fost determinat în mod liber de producător sau de importator* [15].

40. Ulterior, în Hotărârea Comisia/Franța s-a ridicat problema dacă o măsură națională prin care se stabilește un preț minim de vânzare cu amănuntul pentru produsele din tutun la 95 % din prețul mediu al produselor de pe piață ar putea fi considerată ca fiind o măsură pentru „respectarea prețurilor impuse” în sensul dispoziției care în prezent este articolul 15 alineatul (1) al doilea paragraf din Directiva 2011/64. Curtea a respins fără niciun echivoc această posibilitate întrucât regimul francez nu permitea să se excludă că prețul minim impus nu aducea atingere eventualului avantaj concurențial pe care îl aveau producătorii sau importatorii. Întrucât aducea atingere libertății producătorilor și a importatorilor de a determina prețul maxim de vânzare cu amănuntul, astfel cum era garantat de articolul 15 alineatul (1) primul paragraf, regimul de impunere a unui preț minim nu ar fi putut beneficia de derogarea prevăzută la al doilea paragraf al aceleași dispoziții [16]. În alte hotărâri, Curtea a urmat, în esență, aceeași abordare, excluzând posibilitatea ca legislația statelor membre cu privire la stabilirea prețurilor pentru produsele din tutun să fie interpretată drept măsuri privind respectarea prețurilor impuse în sensul articolului 15 alineatul (1) al doilea paragraf din Directiva 2011/64 [17].

41. De fapt, în jurisprudența sa, Curtea a definit expresia „respectarea prețurilor impuse” ca „desemnând un preț care, odată determinat de producător sau de importator și aprobat de autoritatea publică, este obligatoriu ca preț maxim și trebuie să fie respectat ca atare la toate nivelurile lanțului de distribuție, până la vânzarea către consumator” [18].

42. Această jurisprudență ne determină să considerăm că, în ceea ce privește măsurile de respectare a prețurilor impuse, articolul 15 alineatul (1) al doilea paragraf nu mai conține, în cazul în care a conținut vreodată, o derogare de la dreptul producătorilor sau al importatorilor de a stabili prețuri în mod liber. În orice caz, este doar o reamintire a ceea ce reiese deja din directivă ca atare, și anume faptul că statele membre au dreptul să instituie măsuri pentru a asigura respectarea, până la vânzarea finală către consumator inclusiv, a prețului maxim de vânzare cu amănuntul stabilit de producător sau de importator [19]. Această posibilitate îndeplinește funcția de a evita ca, prin depășirea prețului impus, să se poată aduce atingere integrității regimului de accize [20].

43. În acest context, remarcăm că reglementarea în discuție nu este nici o măsură care urmărește limitarea creșterii prețurilor, nici o măsură destinată să asigure integritatea regimului de accize. În consecință, considerăm că, în orice caz, legea în discuție nu intră în domeniul de aplicare al articolului 15 alineatul (1) al doilea paragraf din Directiva 2011/64.

13 — A se vedea Hotărârea din 21 iunie 1983, Comisia/Franța (90/82, EU:C:1983:169, punctul 22), și Hotărârea din 19 octombrie 2000, Comisia/Grecia (C-216/98, EU:C:2000:571, punctul 25).

14 — A se vedea Hotărârea din 4 martie 2010, Comisia/Franța (C-197/08, EU:C:2010:111, punctul 43 și jurisprudența citată).

15 — A se vedea Hotărârea din 16 noiembrie 1977, GB-Inno-BM (13/77, EU:C:1977:185, punctul 64).

16 — Hotărârea din 4 martie 2010, Comisia/Franța (C-197/08, EU:C:2010:111, punctele 41-44).

17 — A se vedea Hotărârea din 4 martie 2010, Comisia/Austria (C-198/08, EU:C:2010:112, punctul 30), și Hotărârea din 4 martie 2010, Comisia/Irlanda (C-221/08, EU:C:2010:113, punctul 41).

18 — A se vedea Hotărârea din 7 mai 1991, Comisia/Belgia (C-287/89, EU:C:1991:188, punctul 13 și jurisprudența citată).

19 — A se vedea Hotărârea din 4 martie 2010, Comisia/Franța (C-197/08, EU:C:2010:111, punctul 43 și jurisprudența citată).

20 — A se vedea Hotărârea din 4 martie 2010, Comisia/Franța (C-197/08, EU:C:2010:111, punctul 43), și Hotărârea din 19 octombrie 2000, Comisia/Grecia (C-216/98, EU:C:2000:571 punctul 26).

3. Articolele 20 și 21 din Carta drepturilor fundamentale

44. În sfârșit, instanța de trimitere a solicitat de asemenea Curții să interpreteze articolul 15 alineatul (1) din Directiva 2011/64 în lumina articolului 20 (intitulat „Egalitatea în fața legii”) și a articolului 21 (intitulat „Nediscriminarea”) din Carta drepturilor fundamentale.

45. Cu toate acestea, instanța de trimitere nu expune motivul pentru care consideră că aceste dispoziții ar putea fi relevante în prezenta cauză. Mai mult, nu înțelegem cum se poate interpreta legea în discuție în sensul că tratează situații comparabile în mod diferit sau că introduce o discriminare pe motive de sex, rasă, religie și convingeri politice.

46. Examinarea articolelor 20 și 21 din cartă nu modifică, prin urmare, rezultatul aprecierii noastre.

47. În concluzie, articolul 15 alineatul (1) din Directiva 2011/64 nu se opune unei dispoziții naționale care obligă comercianții cu amănuntul să respecte prețuri minime interzicându-le să aplice pentru produsele din tutun un preț inferior prețului indicat pe timbrul fiscal, cu condiția ca măsura să permită ca prețul de pe timbrul fiscal să fie determinat în mod liber de producător sau de importator.

C – *A doua întrebare*

48. Prin intermediul celei de a doua întrebări, instanța de trimitere solicită să se stabilească dacă articolul 34 TFUE se opune unei măsuri naționale care impune comercianților cu amănuntul să respecte prețuri minime prin interzicerea aplicării unui preț pentru produsele din tutun care este inferior prețului aplicat de producător sau de importator pe timbrul fiscal.

49. De la bun început, am dori să atragem atenția asupra faptului că instanța de trimitere limitează întrebarea la interzicerea promoțiilor de prețuri pentru produse din tutun prelucrat. Deși aceeași reglementare națională pare să interzică de asemenea publicitatea și alte forme de promoție, aceste aspecte ale reglementării în cauză nu fac obiectul întrebării instanței de trimitere și, în consecință, nu le vom examina [21].

50. Articolul 34 TFUE interzice restricțiile cantitative la import sau măsurile cu efect echivalent. În temeiul unei jurisprudențe constante, orice reglementare comercială a statelor membre care poate constitui, în mod direct sau indirect, efectiv sau potențial, un obstacol în calea comerțului din cadrul Uniunii va fi considerată drept măsură cu efect echivalent restricțiilor cantitative în sensul acestei dispoziții din tratat [22].

51. Cu toate acestea, în conformitate cu jurisprudența care își are originea în Hotărârea Keck și Mithouard, Curtea a constatat că nu poate constitui un astfel de obstacol aplicarea, în cazul unor produse provenite din alte state membre, a unor dispoziții naționale ce limitează sau interzic anumite modalități de vânzare, în măsura în care acestea se aplică tuturor operatorilor în cauză ce își exercită activitatea pe teritoriul național și afectează în același mod, în drept și în fapt, comercializarea produselor naționale și a produselor provenite din alte state membre. Odată ce aceste condiții sunt îndeplinite, aplicarea unor reglementări de acest tip în cazul vânzării de produse care provin dintr-un alt stat membru și care sunt conforme normelor stabilite de acest stat nu este de natură să împiedice accesul acestora pe piață sau să îl îngreuneze mai mult decât pe cel al produselor naționale [23].

21 — Observăm doar că publicitatea produselor din tutun a făcut obiectul legislației Uniunii, în special al Directivei 2003/33/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 mai 2003 privind armonizarea actelor cu putere de lege și a actelor administrative ale statelor membre în materie de publicitate și sponsorizare în favoarea produselor din tutun (JO L 152, p. 16, Ediție specială, 15/vol. 10, p. 4), care interzice publicitatea transfrontalieră a produselor din tutun.

22 — A se vedea Hotărârea din 11 iulie 1974, Dassonville (8/74, EU: C:1974:82, punctul 5).

23 — A se vedea Hotărârea din 24 noiembrie 1993, Keck și Mithouard (C-267/91 și C-268/91, EU:C:1993:905, punctele 16 și 17). A se vedea de asemenea Hotărârea din 10 februarie 2009, Comisia/Italia (C-110/05, EU:C:2009:66, punctul 36).

52. În acest context, în opinia noastră, aspectul legii în discuție care, în esență, interzice vânzarea de produse din tutun la un preț inferior prețului stabilit în mod liber de producător sau de importator trebuie considerat ca fiind o „modalitate de vânzare” în sensul jurisprudenței Keck și Mithouard.

53. Într-adevăr, normele prevăzute în reglementarea respectivă nu afectează caracteristicile pe care trebuie să le aibă produsele din tutun pentru a fi comercializate în Belgia, ci numai modalitățile în care acestea pot fi vândute [24].

54. În consecință, trebuie să se examineze dacă legea în discuție se aplică tuturor operatorilor care își desfășoară activitatea pe teritoriul național și afectează în același mod, în drept și în fapt, comercializarea produselor naționale și a celor din alte state membre.

55. În primul rând, este cert că legea în discuție se aplică fără distincție tuturor produselor din tutun fabricate la nivel local sau importate în Belgia. Această reglementare nu pare să impună vreo sarcină suplimentară asupra produselor importate sau să le îngreuneze și mai mult accesul pe piața belgiană, întrucât producătorii sau importatorii din alte state membre (precum și din țări terțe) rămân complet liberi să stabilească prețul produselor lor după cum consideră potrivit și sunt astfel capabili să concureze cu producătorii interni în condiții de egalitate.

56. În al doilea rând, deși capacitatea comercianților cu amănuntul de a stabili prețurile pentru produsele din tutun este în mod drastic redusă, aceasta nu este complet eliminată. Într-adevăr, cel puțin în teorie, nimic nu îi împiedică pe comercianții cu amănuntul (în special marii comercianți) să negocieze cu producătorii sau cu importatorii (inclusiv importatori paraleli) în scopul de a stabili pentru produse un preț inferior prețului practicat de obicei [25]. Vânzarea produselor din tutun la respectivul preț mai mic este și ar trebui să fie permisă, cu condiția ca producătorul sau importatorul să fie de acord cu aplicarea unui timbru fiscal cu un preț mai mic.

57. Având în vedere considerațiile de mai sus, legea în discuție se încadrează în noțiunea „modalitate de vânzare” astfel cum este definită în Hotărârea Keck și Mithouard, iar aplicarea unui tratament egal, în drept și în fapt, în cazul produselor din tutun locale și al celor importate nu intră sub incidența interdicției prevăzute la articolul 34 TFUE.

58. Răspunsul la a doua întrebare ar trebui să fie, așadar, că articolul 34 TFUE nu se opune unei dispoziții naționale care obligă comercianții cu amănuntul să respecte prețuri minime interzicându-le să aplice pentru produsele din tutun un preț inferior prețului de pe timbrul fiscal aplicat de producător sau de importator.

D – *A treia întrebare*

59. Prin intermediul celei de a treia și ultimei întrebări, instanța națională solicită să se stabilească dacă articolul 101 TFUE coroborat cu articolul 4 alineatul (3) TUE se opune unei reglementări naționale precum cea în discuție.

24 — A se vedea în această privință Hotărârea din 30 aprilie 2009, Fachverband der Buch- und Medienwirtschaft (C-531/07, EU:C:2009:276, punctul 20).

25 — A se vedea în această privință Hotărârea din 7 mai 1991, Comisia/Belgia (C-287/89, EU:C:1991:188), și Hotărârea din 14 iulie 1988, Comisia/Belgia (298/86, EU:C:1988:404).

60. Ar trebui să subliniem că, potrivit unei jurisprudențe consacrate a Curții, deși articolele 101 TFUE și 102 TFUE vizează numai comportamentul întreprinderilor și nu privesc actele cu putere de lege sau normele administrative care emană de la statele membre, aceste dispoziții, coroborate cu articolul 4 alineatul (3) TUE, impun totuși statelor membre să nu ia sau să nu mențină în vigoare măsuri, de natură legislativă sau administrativă, care pot anula efectul util al normelor de concurență aplicabile întreprinderilor [26].

61. Curtea a hotărât în special că există o încălcare a articolului 4 alineatul (3) TUE și a articolului 101 TFUE atunci când un stat membru fie impune ori favorizează încheierea de înțelegeri contrare articolului 101 TFUE sau întărește efectele unor astfel de înțelegeri, fie înlătură caracterul statal al propriei reglementări, delegând unor operatori privați responsabilitatea de a adopta decizii de intervenție de interes economic [27].

62. În prezenta cauză, nu există niciun element care să indice că situația din procedura principală poate cădea sub incidența uneia dintre cele trei serii de împrejurări.

63. În primul rând, legea în discuție nu impune și nu favorizează adoptarea unor înțelegeri contrare articolului 101 TFUE. Într-adevăr, în cazul în care se impune un preț minim fie în mod unilateral de către autoritățile publice, fie prin aplicarea automată a unei norme juridice, nu se poate concluziona că o lege precum cea în discuție obligă importatorii, producătorii sau comercianții cu amănuntul să încheie înțelegeri anticoncurențiale [28]. Acest lucru se întâmplă mai ales atunci când norma națională este suficientă în sine și nu impune implementarea înțelegerilor în scopul aplicării acesteia [29].

64. În al doilea rând, instanța de trimitere nu oferă niciun element care să indice că atunci când a fost adoptată legea în discuție existau înțelegeri contrare articolului 101 TFUE sau că astfel de înțelegeri au intrat în vigoare în urma adoptării acestei legi.

65. În cele din urmă, nu observăm nimic în informațiile furnizate de instanța de trimitere care să indice că autoritățile belgiene au delegat competență operatorilor economici privați.

66. Din considerentele de mai sus rezultă că articolul 101 TFUE coroborat cu articolul 4 alineatul (3) TUE nu se opune unei legi naționale precum cea în discuție.

26 — Printre multe altele, a se vedea Hotărârea din 16 noiembrie 1977, GB-Inno-BM (13/77, EU:C:1977:185 punctul 31), Hotărârea din 5 decembrie 2006, Cipolla și alții (C-94/04 și C-202/04, EU:C:2006:758, punctul 46), și Hotărârea din 4 septembrie 2014, API și alții (C-184/13-C-187/13, C-194/13, C-195/13 și C-208/13, EU:C:2014:2147, punctul 28).

27 — A se vedea printre altele Hotărârea din 5 octombrie 1995, Centro Servizi Spediporto (C-96/94, EU:C:1995:308, punctul 21), Hotărârea din 19 februarie 2002, Arduino (C-35/99, EU:C:2002:97, punctul 35), Hotărârea din 5 decembrie 2006, Cipolla și alții (C-94/04 și C-202/04, EU:C:2006:758, punctul 47), și Hotărârea din 4 septembrie 2014, API și alții (C-184/13-C-187/13, C-194/13, C-195/13 și C-208/13, EU:C:2014:2147, punctul 29).

28 — A se vedea Hotărârea din 29 ianuarie 1985, Cullet și Chambre syndicale des réparateurs automobiles et détaillants de produits pétroliers (231/83, EU:C:1985:29, punctul 17).

29 — A se vedea Hotărârea din 17 noiembrie 1993, Meng (C-2/91, EU:C:1993:885, punctul 15), și Hotărârea din 17 noiembrie 1993, Ohra Schadeverzekeringen (C-245/91, EU:C:1993:887, punctul 11).

IV – Concluzie

67. În lumina celor de mai sus, propunem Curții să răspundă la întrebările preliminare adresate de hof van beroep te Brussel (Curtea de Apel din Bruxelles) după cum urmează:

„Articolul 15 alineatul (1) din Directiva 2011/64/UE din 21 iunie 2011 privind structura și ratele accizelor aplicate tutunului prelucrat, articolul 34 TFUE și articolul 101 TFUE coroborat cu articolul 4 alineatul (3) TUE nu se opun unei dispoziții naționale prin care se interzic promoțiile de prețuri pentru tutun prelucrat care obligă comercianții cu amănuntul să respecte prețuri minime interzicându-le să aplice pentru produsele din tutun un preț inferior prețului de pe timbrul fiscal aplicat de producător sau de importator.”